

## ДО ПИТАННЯ ФОРМИ ОКРЕМИХ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ДОГОВОРІВ

### TO THE ISSUE OF THE FORM OF CERTAIN REPRESENTATION CONTRACTS

**Цюра В.В.,**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри цивільного права*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У статті аналізуються актуальні питання належної форми укладення договорів про представництво. Вивчаються різні аспекти співвідношення договору доручення та довіреності. Особлива увага приділяється дослідженню можливостей укладення представницьких договорів у електронній формі.

**Ключові слова:** договір доручення, добровільне представництво, форма договору, фидуціарні правочини, електронна форма договору, агентський договір.

В статье анализируются актуальные вопросы надлежащей формы заключения договоров о представительстве. Изучаются различные аспекты соотношения договора поручения и доверенности. Отдельное внимание уделяется исследованию возможностей заключения представительских договоров в электронной форме.

**Ключевые слова:** договор поручения, добровольное представительство, форма договора, фидуциарные сделки, электронная форма договора, агентский договор.

The article analyzes the current issues of the appropriate form of the conclusion of agreements on representation. Studies various aspects of the relations between agency contract and powers of attorney agreement. Special attention is devoted to the study of possibilities for the conclusion of representation contracts in electronic form.

**Key words:** contract of agency, voluntary representation, form of contract, fiduciary transactions, electronic form of the contract, contract of commercial agency.

**Постановка проблеми.** Виникнення представництва на договірній основі на сьогодні є вкрай розповсюдженим явищем, що перш за все пов'язано зі стрімким розвитком та диверсифікацією цивільного обороту. Саме за допомогою договірних механізмів учасники цивільних правовідносин можуть вільно погоджувати між собою усі необхідні умови їх зобов'язань та узгоджувати подальші дії для їх належного виконання і досягнення бажаного для них обох правового результату. Цивільно-правовий договір є юридичним фактом, який спричиняє виникнення зобов'язальних правовідносин, що проявляються у правах та обов'язках їх сторін.

Таким чином, саме цивільно-правовий договір встановлює правові зв'язки між учасниками цивільних правовідносин на основі, серед іншого, принципів юридичної рівності та майнової самостійності та є підставою виникнення прав та обов'язків, що носять взаємний характер. Саме за договором вказані правовідносини («зв'язки») набувають конкретного змісту, тоді як сам правочин забезпечує практичну реалізацію цих прав та обов'язків, а також відповідальність за їх невиконання або неналежне виконання. Неабиякого значення подібні положення набувають по відношенню до фидуціарних (довірчих) правовідносин, класичним різновидом яких є відносини представництва. Виходячи з цього, з метою максимально ефективного та такого, що відповідає волі сторін договору, виконання сторони повинні не лише чітко сформулювати та узгодити між собою їхні права та обов'язки з урахуванням потреб та інтересів сторін, а й максимально точно дотримуватись законодавчо встановленої форми договору доручення.

**Стан опрацювання.** Питань, пов'язаних із визначенням форми укладення договору доручення, агентського договору та наслідків її недотримання, торкались І.О. Гелецька, В.Л. Гранін, І.Ю. Доманова, А.І. Дрішлюк, А.Л. Дядюк, К.О. Маслова-Юрченко, Є.С. Северова, Н.В. Федорченко, С.А. Чванкін та інші вчені.

**Метою статті** є дослідження актуальних питань, що виникають при оформленні відносин договірної представництва відповідно до положень чинного цивільного законодавства України.

**Виклад основного матеріалу.** Форма договору як одне з ключових питань при виникненні відносин добровільного представництва повинно бути вирішене на момент його укладення. При цьому важливими є аспекти співвідношення договору доручення і довіреності та застосування сучасних засобів електронної комунікації у цій сфері. Варто зауважити і те, що, на відміну від агентського договору, який укладається у письмовій формі, договір доручення може укладатись, за загальним правилом, також в усній формі.

На думку Н.В. Федорченко, законодавець не випадково залишив таку досить велику можливість для укладення договору доручення в усній формі. Адже необхідність у допомозі з надання тих чи інших юридичних дій (особливо між громадянами) може виникнути раптово, коли їм не до складання документів. Крім того, не можна не враховувати довірчий характер цього договору [1, с. 151]. Дійсно, необхідно враховувати і довірчий характер відносин представництва, а також певного роду оперативність їх виникнення, однак навіть укладення договору

доручення в усній формі не дає змогу говорити про те, що ці відносини виникають без будь-якого документального, юридично значимого підтвердження. Зокрема, обов'язковим документом, який довіритель повинен видати повіреному за договором доручення, є довіреність. Важливо відзначити, що довіреність насамперед видається для поінформованості третіх осіб, тобто для того, щоб вони могли переконатись, що дійсно конкретна особа уповноважена від імені довірителя виконувати чітко визначені у ній юридичні дії та вчиняти правочини.

На думку В.Л. Граніна, довіреність виступає лише засобом зовнішньої легітимації представника перед третіми особами, фіксує повноваження представника на вчинення юридично значущих дій від імені особи, яку представляють, і робить повноваження представника очевидним для відповідної третьої особи. Сама по собі довіреність безпосередньо правових наслідків ні для учасників правовідношення представництва, ні для третіх осіб не створює і не може створювати. Довіреність створює лише один ефект підтвердження перед іншими особами того факту, що особа, котра отримала довіреність, виступає як уповноважений представник іншої особи – тієї, яка видала цю довіреність. Отже, за допомогою довіреності встановлюються характер і межі повноваження, яке надає особа, яку представляють, представнику [2, с. 97].

Р.Б. Шишка вважає, що довіреність виконує такі функції:

1) уповноважуючи, тобто наділяє представника певними повноваженнями на вчинення правочинів в інтересах особи, що видала довіреність;

2) верифікаційну, тобто вказує на особу представника; в довіреності вказуються його офіційні дані за паспортом; якщо вчинений за довіреністю правочин підлягає документуванню, тоді вказуються дані про довіреність, а також остання, незалежно від того, є вона разовою, генеральною чи безвідкличною, додається до цього документа; так, довіреність додається до документа, на підставі якого вчинено правочин, наприклад, здійснено переказ коштів, – у такому разі платіжної відомості;

3) обмежуючу, тобто в ній вказано безпосередні правочини, на котрі уповноважений представник та термін дії; інколи вказуються об'єкт та третя особа; це має місце у довіреностях на отримання заробітної плати, пенсії.

Таким чином, на думку автора, довіреність – виданий представнику особою, яку представляють, в установленому порядку письмовий документ для представництва перед третіми особами [3, с. 368].

Т.І. Ілларіонова також вважає, що довіреність – це завжди документ, необхідний у відносинах представника з третіми особами. Тому представлений може його видати не тільки представнику, а й безпосередньо відповідній третій особі [4, с. 298]. С.О. Суханов С.О. розмірковує подібним чином, вважаючи, що довіреність – це документ, що фіксує повноваження представника на вчинення правочину. Довіреність адресується третім особам і служить для

посвідчення повноважень представника перед ними. Інакше кажучи, завдяки довіреності повноваження представника на вчинення тієї чи іншої угоди стає очевидним для відповідної третьої особи [5, с. 304]. Подібна думка і у сучасних українських науковців, зокрема І.А. Бірюков та Ю.О. Заїка вказують на те, що довіреність, адресована насамперед третім особам, має за мету довести до їх відома те, що між представником і тим, кого він представляє, існує домовленість, згідно з якою виконання усіх правочинів, які буде укладати представник у межах довіреності, бере на себе той, хто представляє [6, с. 233].

На противагу цим баченням можна навести позицію В.О. Рясенцева, який стверджував, що довіреність може адресуватись або представнику, або третій особі з однаковими наслідками, оскільки в кожному з цих випадків представник набуває повноваження, тобто легітимізується. У зв'язку з цим неправильно є точка зору, згідно з якою довіреність повинна адресуватись тільки представнику, помилковою є й думка, що довіреність необхідно направляти тільки третій особі, також не можна погодитись з тим, що довіреність необхідно направляти одночасно представнику і третій особі [7, с. 21]. Хоча на наше переконання, найбільш правильним є направлення довіреності і представнику, і третій особі. Це дасть змогу убезпечитись від можливих негативних наслідків у разі, якщо одна зі сторін зовнішнього відношення представництва не знатиме про повноваження загалом або ж про якісь конкретні повноваження зокрема.

Однак значення цього документа не обмежується тільки вказаним фактом. Договір доручення опосередковує відносини представництва, для яких характерною є наявність двох видів юридичних зв'язків: внутрішніх та зовнішніх. Якщо для оформлення внутрішніх відносин (довіритель – повірений) застосовується договір доручення, то зовнішні відносини (довіритель – треті особи) визначаються за допомогою довіреності, яку довіритель видає повіреному. Враховуючи складну юридичну природу відносин представництва, оскільки вони складаються з двох видів відносин, варто підкреслити факт їхньої взаємозалежності: існування одних обумовлює існування інших. Таким чином, ми не можемо говорити про те, що довіреність має значення лише для третіх осіб. Оскільки у разі виникнення конфлікту саме довіреність, а точніше зміст цього документа, в якому визначені повноваження представника, допомагає вирішити спір й відновити порушені права та притягнути до відповідальності винних учасників представницьких правовідносин.

Свого часу ще О.С. Йоффе вказував на те, що, оскільки повірений вступає в правовідносини з третіми особами, останні повинні бути інформовані про характер і межі повноважень представника. Повноваження засвідчуються виданням довіреності. Вона не фіксує договір доручення, а є одностороннім правочинном довірителя про надання повіреному певних повноважень, хоча у випадку судового спору і може слугувати письмовим доказом існування

зобов'язання за договором доручення [8, с. 261–262]. Погоджуючись лише частково, вважаємо, що довіреність не може сприйматись абсолютно відокремлено від договору доручення. З цього приводу І.В. Спасибо-Фатеева зазначала, що договір укладається між двома особами і врегульовує всі відносини між ними. Це зручно як для сторін договору, так і для третіх осіб, з якими повірений вступає у відносини на виконання наданого йому доручення. Сторони перебувають у спокої стосовно нерозголошення третім особам зайвих для них відомостей щодо домовленості з оплати послуг повіреного, порядку звітування тощо. Треті ж особи отримують у стислій формі всі необхідні дані про повноваження представника. Інші ж аспекти взаємовідносин між представником та особою, яку він представляє, їх не стосуються. Довіреність видається на підставі договору, який зв'язує повіреного і довірителя взаємними правами й обов'язками, тобто, на думку автора, довіреність видається на виконання договору (ст. ст. 1003–1007 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [9]), оскільки договірне представництво припускає і приписує видачу довіреності, чому передують укладення договору [10, с. 543–546].

На практиці часто виникають проблеми також тоді, коли повноваження представника, які передбачені у договорі, не збігаються з тими, які визначені у довіреності. Науковці по-різному трактують своє бачення щодо того, що є важливішим: повноваження, передбачені у договорі, який є підставою виникнення представництва, чи повноваження, які визначені у довіреності. Так, Т.І. Ілларіонова вважає, що договір повинен володіти пріоритетом. Науковець говорить про те, що інколи можливі розбіжності між тим, як повноваження представника визначені в договорі (наприклад, в установчих документах юридичної особи або договорі доручення) і в довіреності, виданій представнику, та наводить приклад: громадянин за договором передав свою автомашину в користування іншій особі (оренда). Потім орендарю була видана довіреність, яка включає і право продажу, за якою представник (він же орендар) продав машину третій особі. Доведеність того, що третя особа (покупець), укладаючи договір, знала або повинна була знати, що договором встановлений менший обсяг повноважень, ніж у довіреності (договором не передбачалася передача орендарю права на відчуження майна), може спричинити для третьої особи несприятливі наслідки. Вчиняючи правочин відповідно до довіреності, представник тим самим вийшов за межі обмежень, встановлених для нього договором [4, с. 300]. Іншої позиції дотримується І.В. Спасибо-Фатеева, яка зазначає, що слід враховувати, що особа, яка вступає у правовідносини з представником, може ознайомитись з його повноваженнями (дізнатись про них, з'ясувати їх). Так, якщо представник діє на підставі довіреності, то його повноваження викладені у цій довіреності. Якщо з'ясувалося, що між довіреністю та договором, на підставі якого її видано, є розбіжності, то пріоритет має довіреність як документ, адресований третім

особам [10, с. 527]. На нашу думку, в цьому випадку все ж таки необхідно надати перевагу тим повноваженням, які визначені у довіреності, оскільки довіреність видається після того, як був укладений договір, відповідно, довіритель або ж принципал можуть змінити повноваження задля задоволення своїх інтересів та визначити їх у довіреності, тим більше, що саме на підставі цього документа здійснюються зовнішні відносини представництва, які спрямовані на досягнення необхідного результату для довірителя чи принципала. Довіреність відображає волю особи, що її видала, яка особисто виявила бажання, щоб представник (повірений або агент) здійснював певні дії від імені та в інтересах цієї особи.

Схожою є думка В.Л. Граніна, який також стверджує, що на практиці іноді виникає питання про співвідношення договору про представницькі дії, укладеного між довірителем і повіреним, та довіреності, яку особа, котру представляють, видає представникові. Передбачена законом можливість фіксації повноваження не в договорі доручення, а в окремому документі (довіреності), зумовлена не тим, що існує необхідність дублювання факту повноваження і змісту повноваження в двох документах, тобто в договорі доручення і довіреності, а лише бажанням законодавця надати суб'єктам цивільного права якнайбільш повні можливості для використання повноваження при встановленні та реалізації своїх суб'єктивних прав і обов'язків [2, с. 104]. Йдеться про можливість збільшення обсягу повноважень, необхідного для вчинення юридично значимих дій та правочинів.

Поряд з довіреністю, що оформляє повноваження повіреного, довіритель зазвичай дає йому усні або письмові вказівки щодо способів виконання дорученої справи. Зміст цих вказівок далеко не завжди тотожний змісту довіреності. Наприклад, в довіреності говориться, що повіреному доручено придбати певне майно, а у вказівках обумовлено якість цього майна, ціну тощо. Якщо повірений придбає не те майно, яке зазначено в довіреності, вважається, що він вийшов за межі своїх повноважень. Навпаки, визнаються порушеними не повноваження повіреного, а вказівки довірителя, якщо придбано майно, позначене в довіреності, але за якістю або ціною не відповідає вимогам, обумовленим довірителем. Н.В. Федорченко у своєму дисертаційному дослідженні вказує, що в принципі повірений може мати три джерела своїх повноважень (пов'язаних із ними дій): 1) договір; 2) певні вказівки до нього, що є невід'ємною частиною договору; 3) довіреність (слід зазначити, що часто вказівки утворюють зміст договору й окремо не обумовлюються). Вказівки довірителя є важливими умовами договору. Вони можуть носити як загальний, так і детальний характер, можуть бути викладені як у письмовій, так і в усній формах, можуть стосуватися будь-яких обставин, пов'язаних з виконанням доручення й у будь-якому випадку є для повіреного обов'язковими до виконання, якщо не спричиняють порушень договору, закону чи моралі. Цьому обов'язку повіреного від-

повідает право довірителя вимагати виконання доручення відповідно до зазначених вказівок. Вказівки довірителя можуть стосуватися предмета договору (які конкретні юридичні дії повинний і не повинний вчинити повірений); способу виконання (оскільки такий не вказаний у законі чи договорі); вартості і якості (майна, що має бути куплене, найманого майна); терміну (виконання окремих дій і договору в цілому) тощо [1, с. 159].

Також необхідно відзначити, що довіреність є обов'язковою при укладенні договору у письмовій формі. Вона видається як повіреному у договорі доручення, так і агенту в агентському договорі. Щодо агентського договору, то відповідно до ч. 4 ст. 297 Господарського кодексу України [11] він укладається виключно в письмовій формі, незалежно від того, хто є сторонами цього договору, і незалежно від суми договору. Цього не можна сказати щодо договору доручення, оскільки такої особливості стосовно виключності письмової форми в нього немає і в цьому випадку завжди є альтернатива у вигляді усної форми. Тому тут застосовується письмова форма договору згідно з загальними правилами цивільного права: залежно від того, хто є сторонами цього договору (юридичні особи, юридичні і фізичні особи) та суми договору: якщо правочини фізичних осіб між собою вчиняються на суму, що перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян (ст. 208 ЦК України). З цього приводу О.С. Йоффе зазначав, що договір доручення може бути безоплатним або передбачати сплату невеликої винагороди, але буває так, що правочин від імені довірителя, який доручено укласти повіреному, пов'язаний з істотними цінностями. Ясно, що в таких випадках для визначення форми договору вирішальне значення має не розмір плати, яка належить повіреному, а сума правочину, яку від імені довірителя він зобов'язується вчинити [8, с. 261].

Н.В. Федорченко зазначає, що загальні правила про форму правочинів ставлять форму правочинів у залежність від складу їх учасників, суми, спеціальних указівок закону, збігу в часі виконання і укладення угод. Форма договору може залежати від досягнутої сторонами домовленості про укладання його у визначеній (домовленій) формі. Предметом договору є діяльність повіреного, що припускає певну тривалість у часі, тому практично неможливий збіг у часі укладення і виконання доручення. Отже, застосовувати норму ст. 206 ЦК України до договору доручення не можна. Крім того, велика кількість доручень виконується в порядку дружньої послуги, і довіритель, просячи повіреного про послугу, навряд чи пропонує повіреному укласти договір, хоча б йшлося і про великі цінності. Громадянин, що бажає відремонтувати свій будинок (автомобіль, катер тощо), доручає знайомому фахівцю укласти договір підряду на ремонт коштовного майна. Відносини між довірителем і повіреним дружні, винагорода не виплачується, а сума правочину, яку повинен вчинити повірений, значно перевищує двадцять розмірів неоподаткову-

ваних мінімумів. Якщо ж вставати на позицію тих, хто стверджує, що ціною договору доручення варто вважати ціну передбачуваного до здійснення правочину, то в приведених прикладах форма договору доручення повинна була б бути письмовою (п. 3 ч. 1 ст. 208 ЦК України) [1, с. 150–151].

Загалом, торкаючись питання сутності письмової форми договору доручення, можна говорити про такі способи: 1) шляхом складання одного документа; 2) шляхом обміну документами, що виражають волю сторін. Обмін документами проводиться за допомогою поштового, телетайпного, телефонного, електронного чи іншого зв'язку. Необхідно лише, щоб відповідний зв'язок забезпечував можливість достовірно встановити, що документ надходить від сторони за договором. Зазначені документи підписуються сторонами. При укладанні договору можна використовувати факсимільне відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, електронно-цифрового або іншого аналога власноручного підпису. Таке відтворення підпису допускається у випадках і в порядку, передбачених законом, іншими правовими актами або угодою сторін [4, с. 301].

Дійсно, сьогодні з розвитком електронних комп'ютерних технологій, мережі Інтернет неабиякої популярності набуває укладення договорів в електронній формі, що декларується та забезпечується в Україні, зокрема, на законодавчому рівні. Так, відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про електронний цифровий підпис» [12] такий підпис призначений для забезпечення діяльності фізичних та юридичних осіб, яка здійснюється з використанням електронних документів. При цьому згідно з ч. ч. 3–4 цієї ж статті використання електронного цифрового підпису не змінює порядку підписання договорів та інших документів, встановленого законом для вчинення правочинів у письмовій формі, а нотаріальні дії із засвідчення справжності електронного цифрового підпису на електронних документах вчиняються відповідно до порядку, встановленого законом. Ще далі в аспекті правового регулювання укладення та виконання електронних правочинів йде Закон України «Про електронну комерцію», хоча і стосується засад діяльності, порядку вчинення електронних правочинів та визначає права і обов'язки учасників відносин лише у сфері електронної комерції [13], хоча окремими науковцями до її сфери відносяться не лише електронна торгівля чи електронний бізнес, але і такі види діяльності, як реклама, проведення маркетингових досліджень, підтримка зв'язків із постачальниками та користувачами, організація документообігу тощо [14, с. 224].

У зв'язку з цим вважаємо, що не виключаються із цієї сфери відносин і укладення договорів доручення (а ще більше – агентування) із наступним здійсненням представницьких повноважень при веденні електронної комерції. При цьому раніше в науковій літературі відзначалось, що у межах електронної комерції не можна укладати договори, які потребують нотаріального посвідчення або державної реє-

страції [15, с. 57]. Співвідносячи ж це положення із нормами вказаних законодавчих актів, вважаємо, що, якщо такі договори можуть бути укладені із застосуванням електронного підпису (про що опосередковано, але безсумнівно зазначається у законі) без шкоди порядку їх нотаріального посвідчення, тоді загалом допускається і сам факт подібного їх укладення.

На думку Р.Б. Шишки, варто розглядати окремо письмову форму документа, окремо електронну. Так, автор вважає, що на нинішньому етапі розвитку суспільства практикуються письмові документи та електронні. Перші мають письмову форму і призначені для візуального ознайомлення з ними. Зміст других може бути розпізнаний лише за допомогою електронних ідентифікаційних пристроїв. Це можуть бути карти або інші носії із вмонтованими у них чипами. Використовуються також комбіновані документи, які можуть розрізнятися як візуально, так і за допомогою електронних зчитувальних терміналів [3, с. 370]. Відповідно до змісту ч. 1 ст. 207 ЦК України договір вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку, що дає нам змогу зробити висновок, що електронна форма укладення договору є видом письмової форми договору. Наведена правова норма встановлює можливість застосування електронної форми договору не як самостійної форми, а як різновиду письмової форми укладення договорів.

У ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [16] зазначено, що електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для сприймання його змісту людиною.

Таким чином, ця норма знову ж таки доводить прямий зв'язок між електронною і письмовою формами документів, зокрема договорів про представництво. А.В. Нижний зазначає з цього приводу, що на сьогодні за умови дотримання усіх вимог, встановлених законодавством до порядку укладення договору в електронній формі, такий договір виконуватиме ті ж функції, що і договір, укладений на папері, адже, відповідно до ч. ч. 1–2 ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму, а допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму. Також автор зазначає, що «електронна форма» договору на

сьогодні є одним із «внутрішніх способів волевиявлення», які можуть використовуватись для укладення договору в письмовій формі, та включає в себе два обов'язкових елементи: наявність тексту, що виражає зміст договору, в електронній формі та скріплення його електронними цифровими підписами сторін. Водночас слід зауважити, що за своєю правовою природою електронна форма містить цілий ряд ознак, що різко відрізняють її від «класичної» письмової форми (цифрова, тобто недоступна для безпосереднього сприйняття людиною, форма інформації про умови договору та відсутність її нерозривного зв'язку з матеріальним носієм, відсутність відмінностей між оригіналом та копією документа, особливий порядок підписання електронного документа тощо), а тому в недалекому майбутньому можна очікувати на її виокремлення у самостійну форму договору з окремими правовими наслідками [17, с. 94]. Однак на нашу думку, перелічені вище фактори не дають підстав виокремлювати електронну форму як самостійну, оскільки існують більш значимі підстави вважати її видом письмової форми.

Прогресивною вбачається позиція Ю.В. Борисової, яка вважає, що поділ форм правочинів на усну та письмову в умовах сьогодення є застарілим. Виходячи із наведеного, автор пропонує розподіл на зафіксовану та незафіксовану форму правочину. На підтримку наведеної позиції вона наводить такі приклади: перехід користувачем на відповідні сторінки сайту для підтвердження замовлення, який фіксує система; замовлення по телефону із натисненням кнопок; керування голосом для укладення угод; відеозапис тощо. Описані випадки, які на сьогодні породжують виникнення у сторін прав та обов'язків, є укладенням угод, які не можна віднести ні до письмових, ні до усних. В іншому випадку необхідно все ж таки ввести поняття електронної форми, яка, в свою чергу, буде взаємно поглинатися із письмовою та усною в окремих зазначених випадках [18, с. 95].

**Висновки.** Договір доручення, спрямований перш за все на посвідчення наявності внутрішніх відносин представництва, тоді як довіреність – як внутрішніх, так і зовнішніх, а тому повинна надсилатись як представникові, так і третім особам з метою уникнення будь-яких непорозумінь та попередження можливих зловживань. Довіреність, на відміну від договору доручення, зазвичай містить лише перелік повноважень, наданих представникові, та строк, на який вони йому надаються.

Вважаємо, що договори доручення та агентування із дотриманням, у відповідних випадках вимог нотаріального посвідчення довіреності можуть укладатись в електронній формі, яка завдяки належним їй сутнісним характеристикам відображення на певному носії та здатності бути доступною за допомогою людських можливостей є різновидом письмової форми договорів про представництво, виступаючи новітньою та перспективною альтернативою звичайній письмовій формі.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Федорченко Н.В. Договір доручення : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Н.В. Федорченко. – К., 2004. – 224 с.
2. Гранін В.Л. Повноваження представника та його реалізація за цивільним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / В.Л. Гранін. – О., 2005. – 212 с.
3. Цивільне право в Україні: Курс лекцій : в 6 т. – Х. : Національний університет внутрішніх справ, 2004– . – Т. 1. / [Р.Б. Шишка (керівник авт. кол.), О.Л. Зайцев, Є.О. Мічурін та ін.] ; за ред. Р.Б. Шишки, В.А. Кройтора. – 2004. – 417 с.
4. Гражданское право : [учебник] / [под. общ. ред. Т.И. Илларионовой, Б.М. Гончало, В.А. Плетнева]. – М. : Изд. Группа «Норма-Инфра», 1998. – 464 с.
5. Гражданское право : [учебник] : в 2 т. – М. : Издательство БЕК, 1998– . – Т. 1 / отв. ред. проф. Е.А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – 1998. – 816 с.
6. Цивільне право України: Загальна частина / за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К. : Алерта, 2014. – 510 с.
7. Советское гражданское право : [учебное пособие] : в 2 т. – М., 1975– . – Т. 2 / под ред. В.А. Рясенцева. – 1975. – 560 с.
8. Иоффе О.С. Обязательственное право / О.С. Иоффе. – М. : Юрид. лит., 1975. – 872 с.
9. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
10. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х. : Страйд, 2010. – 768 с.
11. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
12. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 травня 2003 р. № 852-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 276.
13. Про електронну комерцію : Закон України від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410
14. Шаблієнко А.С. Становлення та загальна характеристика поняття «електронна комерція» / А.С. Шаблієнко // Право України. – 2014. – № 4. – С. 220–228.
15. Кулик Т.Ю. Особенности договоров, заключаемых с использованием электронных средств связи / Т.Ю. Кулик // Хозяйство и право. – 2008. – № 11. – С. 51–57.
16. Про електронні документи та документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
17. Нижний А.В. Волевиявление воли на укладення цивільно-правового договору за допомогою електронних засобів зв'язку / А.В. Нижний // Університетські наукові записки. – 2010. – № 4 (36). – С. 89–95.
18. Борисова Ю.В. Про проблеми входження «електронної форми правочину в традиційну класифікацію форм правочину / Ю.В. Борисова // Юридичні науки. – 2011. – № 88. – С. 93–95.